

POSTANOWIENIE

Dnia 27 listopada 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący)

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z wniosku E. K. KG z siedzibą w W. (Republika Federalna Niemiec)

przy uczestnictwie A. A. M.

o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 27 listopada 2008 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 4 października 2007 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie w części oddalającej
zażalenie (pkt 2) i orzekającej o kosztach postępowania (pkt 3)
i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 18 lipca 2006 r. Sąd Okręgowy w G. stwierdził wykonalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej postanowienia o ustaleniu kosztów procesu, wydanego dnia 18 stycznia 2006 r. przez Landgericht w W. (Republika Federalna Niemiec), sygn. Akt [...], na podstawie wyroku zaocznego wydanego dnia 1 grudnia 2005 r. również przez Landgericht W. Wspomnianym postanowieniem o kosztach zasądzono od A. A. M. na rzecz E. K. KG kwotę 2621 euro z odsetkami.

Odwołując się do rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. U. UE z 2001 r., L 12, s. 1 polskie wyd. specjal., Dz. Urz. UE, rozdz. 19, t. 4, s. 42; dalej – rozporządzenie Rady (WE) nr 44/01), Sąd Okręgowy uznał, że złożony przez wnioskodawcę wniosek o stwierdzenie wykonalności wymienionego postanowienia spełnia wymagania przewidziane w tym rozporządzeniu (art. 53 i art. 54), co uzasadnia uwzględnienie wniosku (art. 41 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01).

Zażalenie na to postanowienie wniósł kurator procesowy, ustanowiony dla nieznanego z miejsca pobytu A. A. M. Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie uczestnika postępowania.

Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu skarżącego, że udzielone przez wnioskodawcę pełnomocnictwo procesowe jest dotknięte brakami. Zgodnie z art. 56 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 pełnomocnictwo procesowe nie wymaga legalizacji ani innej podobnej formalności. Nie ma zatem potrzeby żądania od strony poświadczenia autentyczności podpisu, czy też poświadczenia charakteru, w jakim działa osoba, która podpisała dokument, dotyczy to również poświadczenia pieczęci lub stempla, jakim został on opatrzony. Sąd podkreślił, że pierwsze z pełnomocnictw zostało udzielone przez komplementariusza wnioskodawcy, osobę upoważnioną do reprezentacji, co wynika z oświadczenia wnioskodawcy i odpisu z rejestru handlowego. Wymienione pełnomocnictwo obejmowało również upoważnienie do udzielenia dalszych pełnomocnictw. Zgodnie z tym upoważnieniem pełnomocnikiem został ustanowiony adw. A. P. Po wypowiedzeniu

tego pełnomocnictwa reprezentowany przez komplementariusza wnioskodawca udzielił pełnomocnictwa radcy prawnemu R. I.

Nieuzasadniony jest również zarzut, że zachodzi podstawa do odmowy stwierdzenia wykonalności postanowienia z powodu przyczyny wskazanej w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Z zaświadczenia wydanego na podstawie art. 54 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 wynika, że pozew został doręczony pozwanemu w dniu 22 listopada 2005 r. Od dnia tego doręczenia do wydania postanowienia o ustaleniu kosztów z dnia 18 stycznia 2006 r. upłynął zatem ponad miesiąc. Podkreślając, że uczestnik postępowania wymeldował się z ostatniego miejsca zamieszkania w dniu 29 marca 2004 r. i nie dopełnił obowiązku meldunkowego, Sąd Apelacyjny wyraził przekonanie, iż uczestnika obciążają konsekwencje tego zaniedbania.

Nie zachodzi także przewidziana w art. 34 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 przeszkoda do stwierdzenia wykonalności postanowienia ze względu na doręczenie go w trybie zastępczym (przez publiczne obwieszczenie). Zastępczy tryb doręczeń pism sądowych jest bowiem także znany w polskiej procedurze cywilnej. Ponadto Sąd podkreślił, że uczestnik postępowania niedopełniając obowiązku meldunkowego po wymeldowaniu się z ostatniego miejsca zamieszkania sam pozbawił się możliwości doręczenia pism sądowych.

Sąd Apelacyjny nie podzielił także zarzutu skarżącego, że postępowanie o stwierdzenie wykonalności orzeczenia wymaga wyznaczenia posiedzenia jawnego. Zdaniem Sądu nie zachodzi potrzeba wyznaczenia takiego posiedzenia, ponieważ z przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 regulujących stwierdzenie wykonalności orzeczenia wynika, że przeprowadza się to postępowanie bez udziału dłużnika.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik uczestnika postępowania zarzucił naruszenie art. 6 k.c. oraz obrazę art. 108 k.p.c. art. 108¹ w związku z art. 19 i 20 k.p.c., art. 1, art. 53, art. 54 i art. 34 pkt 1 i 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Powołując się na te podstawy wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku bądź uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ocena zaskarżonego postanowienia – dokonana w granicach skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) – wymaga rozważenia dwóch kwestii. Pierwsza dotyczy prawidłowości zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, a druga odnosi się do oceny, czy przeszkody do stwierdzenia wykonalności postanowienia nie stanowiły wymagania przewidziane w art. 34 pkt 1 i 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01.

Dla oceny, czy rozstrzygnięcie o kosztach procesu, zawarte w podlegającym stwierdzeniu wykonalności postanowieniu, należy do zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 decydujące znaczenie ma przedmiot sprawy, w związku z którym zapadło rozstrzygnięcie o kosztach procesu. Stanowiący w niniejszej sprawie podstawę wydania postanowienia o ustaleniu kosztów wyrok zaoczny był przedmiotem postępowania o stwierdzenie wykonalności według rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, które zakończyło się postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 4 października 2007 r., oddalającym zażalenie uczestnika postępowania od postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 18 lipca 2006 r., stwierdzającego wykonalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej wyroku zaocznego wydanego przez Landgericht W. dnia 1 grudnia 2005 r. Jednakże Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 27 listopada 2008 r., IV CSK 74/08 – na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania – uchylił postanowienie Sądu Apelacyjnego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd kasacyjny podzielił zarzut skarżącego, że stwierdzenie wykonalności wyroku zaocznego nastąpiło z naruszeniem art. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, regulującego zakres zastosowania przytoczonego rozporządzenia.

W uzasadnieniu wydanego w sprawie IV CSK 74/08 postanowienia Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zarówno pod rządami Konwencji brukselskiej z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (tekst jedn.: Dz. Urz. WE z 1998 r., C 27, s. 1, dalej – konwencja brukselska) i konwencji lugańskiej z dnia 16 września 1988 r. o jurysdykcji i wykonaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. U. Nr 10, poz. 132, dalej – konwencja lugańska), jak i pod rządami rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 przeważa zapatrywanie, że sąd państwa uznającego (wykonania) badający kwestię, czy orzeczenie podlega uznaniu lub

stwierdzeniu wykonalności, samodzielnie dokonuje oceny, czy sprawa rozstrzygnięta danym orzeczeniem należy (należała) do zakresu przedmiotowego rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 (konwencji brukselskiej lub konwencji lugańskiej). Sąd państwa uznającego (wykonania) nie jest związany kwalifikacją sprawy dokonaną przez sąd państwa pochodzenia i może dokonać odmiennej oceny jej charakteru z punktu widzenia przynależności do przedmiotowego zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 (konwencji brukselskiej lub konwencji lugańskiej).

Oceny, czy sprawa rozstrzygnięta orzeczeniem należy do przedmiotowego zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 sąd państwa uznającego (wykonania) dokonuje z urzędu, bez względu na to, czy którakolwiek ze stron podniesie tę kwestię. Podstawę tej oceny stanowi materiał procesowy zgromadzony w toku postępowania. W sprawie o stwierdzenie wykonalności orzeczenia chodzi o treść wniosku o stwierdzenie wykonalności, teść dokumentów dołączonych do wniosku, w tym orzeczenia, którego dotyczy wniosek, i – ewentualnie – wyjaśnienia wnioskodawcy (w formie pisemnej lub ustnej), a w toku dalszego postępowania – także dłużnika, który nie bierze udziału w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (por. art. 41 zdanie drugie rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01). Istotne znaczenie z tego punktu widzenia może mieć również uzasadnienie podlegającego stwierdzeniu wykonalności orzeczenia, choć powszechnie przyjmuje się, że orzeczenie w rozumieniu art. 32 rozporządzenia Rady (UE) nr 44/1 obejmuje także orzeczenie pozbawione uzasadnienia.

Rozważając kwestię związaną z ustaleniem zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, Sąd Najwyższy wskazał, że w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności orzeczenia problem oceny w tym zakresie pojawia się już na etapie wstępnego badania wniosku przez przewodniczącego (art. 201 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Przewodniczący musi bowiem ocenić, czy stwierdzenie wykonalności orzeczenia powinno nastąpić według rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, czy też odpowiedniej umowy międzynarodowej, czy wreszcie według przepisów kodeksu postępowania (art. 1150 k.p.c.). Dlatego w interesie wnioskodawcy leży, aby wskazał we wniosku – jeśli powołuje się na rozporządzenie Rady (WE) nr 44/01, a z dołączonych przez niego dokumentów nie wynika, co było

przedmiotem sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem – dlaczego w sprawie ma zastosowanie powołane przezeń rozporządzenie. Niezależnie od oceny dokonanej przez przewodniczącego, również sąd rozpoznający wniosek musi mieć na względzie potrzebę oceny, czy sprawa należy do zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Jeżeli zgromadzony w sprawie materiał procesowy nie wystarczy do oceny charakteru sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem, sąd może wezwać osobę, w której interesie jest prowadzone postępowanie, aby przedstawiła na piśmie lub ustnie dodatkowe informacje. Może ona zatem zostać zobowiązana do przedstawienia np. odpisu pisma wszczynającego postępowanie zakończone orzeczeniem, którego dotyczy postępowanie o stwierdzenie wykonalności, czy innego pisma zawierającego oznaczenie przedmiotu sporu, a nawet sporządzonego później uzasadnienia orzeczenia, jeżeli prawo państwa pochodzenia przewiduje taka możliwość (por. art. 1144 k.p.c., odpowiednik tego przepisu jest także w prawie niemieckim). Nie stoi temu na przeszkodzie fakt, że art. 53 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 wyczerpująco określa dokumenty, które wnioskodawca powinien dołączyć do wniosku o udzielenie exequatur. Przy ocenie, czy orzeczenie dotyczy sprawy objętej zakresem zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, chodzi bowiem o rozstrzygnięcie kwestii uprzedniej w stosunku do oceny, jakie dokumenty powinny zostać dołączone do wniosku. Dla oceny, czy sprawa rozstrzygnięta orzeczeniem, stanowiącym przedmiot postępowania o stwierdzenie wykonalności, należy do zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, nie ma rozstrzygającego znaczenia to, że sąd lub inny organ państwa pochodzenia sporządził zaświadczenie, o którym mowa w art. 53 ust. 2 i art. 54 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Wystawienie tego zaświadczenia jest bowiem jedynie wyrazem pozytywnej oceny sądu lub organu państwa pochodzenia co do przynależności sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem do zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, nie zwalnia to jednak sądu państwa uznającego (wykonania) z obowiązku samodzielnego dokonania takiej oceny.

Sąd Najwyższy stwierdził, że z postanowienia zaskarżonego w sprawie IV CSK 74/08 nie wynika, aby Sąd odwoławczy dokonał w sposób wyżej przedstawiony oceny, czy wyrok, którego dotyczy postępowanie o stwierdzenie

wykonalności, został wydany w sprawie należącej do określonego w art. 1 zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Sąd nie wyjaśnił na jakiej podstawie przyjął, że stwierdzenie wykonalności wyroku powinno nastąpić według przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Jednocześnie zgromadzony w sprawie materiał (niezawierający uzasadnienia wyrok, brak informacji co do przedmiotu sprawy zarówno we wniosku, jak i oświadczeniach składnych w toku postępowania) nie pozwala dokonać oceny co do zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Wprawdzie wnioskodawca dołączył do wniosku zaświadczenie, o którym mowa w art. 53 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, jednakże nie zwalniało to Sądu – z powodów przedstawionych wyżej – z obowiązku samodzielnej oceny w zakresie zastosowania w sprawie rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. W tej sytuacji, zważywszy, że dla oceny przynależności rozstrzygnięcia o kosztach procesu do zakresu zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 decydujące znaczenie ma przedmiot sprawy, w związku z którym zapadło rozstrzygnięcie o kosztach (wady postanowienia, stwierdzającego wykonalność wyroku zaocznego, w tym zakresie spowodowały uwzględnienie skargi kasacyjnej w sprawie IV CSK 74/08) nie można odeprzeć zarzutu skarżącego, że także postanowienie zaskarżone w niniejszej sprawie zapadło z naruszeniem art. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01.

W wypadku, gdy rozstrzygnięcie o kosztach jest odrębnym orzeczeniem od orzeczenia merytorycznego i zachodzi potrzeba oceny, czy nie występuje podstawa odmowy uznania lub stwierdzenia wykonalności przewidziana w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, wspomnianej oceny nie dokonuje się oddzielnie dla rozstrzygnięcia o kosztach, lecz miarodajna jest w tym względzie ocena dokonana w odniesieniu do orzeczenia co do istoty sprawy, w związku z którym zapadło rozstrzygnięcie o kosztach procesu. Wystarczające, ale i konieczne dla uznania lub stwierdzenia wykonalności o kosztach jest zatem, aby przewidziana w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 podstawa odmowy uznania lub stwierdzenia wykonalności nie wystąpiła w odniesieniu do orzeczenia co do istoty sprawy. Tymczasem Sąd Najwyższy w przytoczonym już postanowieniu z dnia 27 listopada 2008 r., IV CSK 74/08, uznał podniesiony w

skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 za uzasadniony.

Sąd Najwyższy w przywołanej sprawie wyjaśnił, że zgodnie z art. 34 pkt 2 w związku z art. 45 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 sąd rozpoznający środek zaskarżenia (w Polsce – zażalenie) na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie stwierdzenia wykonalności musi ocenić – inaczej niż sąd pierwszej instancji, który nie dokonuje kontroli orzeczenia zagranicznego z punktu widzenia tej przesłanki (art. 41 zdanie pierwsze rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01) – czy pozwany wdał się w spór przed sądem państwa pochodzenia, czy doręczono mu dokument wszczynający postępowanie lub dokument równorzędny w czasie i w sposób umożliwiający mu przygotowanie obrony oraz czy pozwany miał możliwość wniesienia środka zaskarżenia. W literaturze przyjmuje się, że pojęcia „wdanie się w spór” i „dokument wszczynający postępowanie lub dokument równorzędny” podlegają wykładni autonomicznej. Według orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, aby orzeczenie mogło być uznane (podlegać stwierdzeniu wykonalności) warunki doręczenia w czasie i w sposób umożliwiający przygotowanie obrony muszą być spełnione łącznie. Oceny spełnienia każdego z tych warunków sąd państwa wykonania dokonuje w pełni samodzielnie, nie będąc związanym ustaleniami i oceną w tym zakresie sądu państwa pochodzenia. W odróżnieniu od art. 27 pkt 2 konwencji brukselskiej i konwencji lugańskiej, przepis art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 nie wymaga, aby doręczenie dokumentu wszczynającego postępowanie nastąpiło w sposób należyty, lecz jedynie w czasie i w sposób umożliwiający przygotowanie pozwanemu obrony (zmiana miała na celu wykluczenie możliwości odmowy uznania lub stwierdzenia wykonalności z tego tylko powodu, że doręczenie było wprawdzie wadliwe, ale pozwany mimo to wiedział o toczącym się postępowaniu i miał możliwość podjęcia obrony). Na omawianą podstawę odmowy stwierdzenia wykonalności nie może powoływać się pozwany, który nie złożył środka zaskarżenia w państwie pochodzenia, mimo że orzeczenie doręczono mu w czasie i sposób umożliwiający to.

Ocena kwestii składających się na przewidzianą w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 przesłankę uznania (stwierdzenia

wykonalności) wymaga zatem pewnych ustaleń i sięgania do innych regulacji normatywnych. Przyjmując, że nie zachodzi przewidziana w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 podstawa do odmowy stwierdzenia wykonalności, Sąd odwoławczy trafnie ustalił, iż pozwany nie podjął działań przed Sądem w Wuppertalu, które mogłyby oznaczać wdanie się przez niego w spór. Na podstawie dołączonego do wniosku zaświadczenia stwierdził też, że odpis pozwu został doręczony pozwanemu dnia 22 listopada 2005 r., a rozprawa, na której został wydany wyrok, odbyła się dnia 1 grudnia 2005 r. Ustalił również, że pozwany jeszcze przed wszczęciem postępowania przed sądem państwa pochodzenia wymeldował się z dotychczasowego miejsca zamieszkania i od tego czasu nie dopełnił obowiązku meldunkowego. Miejsce jego zamieszkania ani pobytu nie zostały ustalone.

Dokonanych w sprawie ustaleń – jak wynika z uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2008 r., IV CSK 74/08 – nie można uznać za wystarczające dla oceny, czy doręczenie pozwanemu odpisu pozwu nastąpiło w czasie i w sposób, które umożliwiły mu przygotowanie obrony. Jeśli uznać za ustalone doręczenie odpisu pozwu, datę tego doręczenia i datę rozprawy, na której wydany został wyrok, to nie można ocenić, czy sposób doręczenia umożliwił pozwanemu przygotowanie obrony. Nie wiadomo bowiem jaki sposób doręczenia zastosowano, gdzie ono zostało dokonane oraz czy do odpisu pozwu dołączono jego tłumaczenie na język polski. Dla oceny doręczenia może mieć znaczenie wyjaśnienie sensu słowa „A.”, poprzedzającego imię i nazwisko pozwanego. Czy jest to rzeczywiście – jak zdają się przyjmować Sądy – jedno z imion pozwanego, czy być może oznaczenie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Bez wyjaśnienia tych okoliczności nie można ocenić, czy doręczenie odpisu pozwu było prawidłowe, a jeśli nie, to jakimi brakami było dotknięte i czy miały one wpływ na możliwość podjęcia obrony. Wprawdzie z dołączonego do wniosku zaświadczenia wynika, jaki okres upłynął między datą doręczenia a datą rozprawy, jednakże nie przesądza to jeszcze – wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego – tego, że pozwany miał wystarczający czas do przygotowania obrony. Ocena, czy czas między doręceniem odpisu pozwu a rozprawą umożliwiał pozwanemu przygotowanie obrony wymaga uwzględnienia okoliczności, które nie zostały ustalone. Nie można

bowiem np. stwierdzić, czy okres 9 dni był wystarczający do przygotowania obrony, skoro nie wiadomo, jak pozwanemu doręczono opis pozwu, czy wraz z jego odpisem otrzymał on odpowiednie tłumaczenie pozwu, a w razie jego braku, czy pozwany zna język niemiecki, w którym zapewne był sporządzony pozew. W tym kontekście nie zmienia niczego podniesiony przez Sąd Apelacyjny fakt, że pozwany z racji niedopełnienia obowiązku meldunkowego ponosi odpowiedzialność za to, że jego aktualny adres nie jest znany. Wprawdzie okoliczność ta może mieć znaczenie przy ocenie, czy doręczenie zostało dokonane w czasie umożliwiającym przygotowanie obrony, jednakże powołanie się na nią nie może zastępować innych ustaleń faktycznych relewantnych dla weryfikacji doręczenia ze względu na wymagania przewidziane w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Nie ma także w sprawie dostatecznych ustaleń do oceny, czy pozwany, mimo doręczenia mu wyroku w drodze publicznego obwieszczenia dowiedział się lub mógł dowiedzieć się o wyroku w czasie umożliwiającym mu wniesienie środka zaskarżenia, a mimo to nie zaskarżył go.

W związku z tym, że z powodu niedokonania ustaleń faktycznych niezbędnych do oceny, czy wystąpiła podstawa do odmowy stwierdzenia wykonalności, przewidziana w art. 34 pkt 2 w związku z art. 45 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, Sąd Najwyższy stwierdził, iż należy przyjąć, niezależnie od tego, jak rozstrzygnie się sporną kwestię, czy podstawy odmowy uznania (stwierdzenia wykonalności) sąd drugiej instancji powinien brać pod rozwagę na zarzut, czy też z urzędu (w sprawie został podniesiony właściwy zarzut), że na uczestnikach postępowaniach postępowania o stwierdzenie wykonalności – zgodnie z zasadą kontradyktoryjności – spoczywa ciężar powoływania okoliczności i wskazywania dowodów na ich potwierdzenie. Sąd nie ma obowiązku prowadzenia z urzędu dochodzenia w celu ustalenia faktów relewantnych z punktu widzenia oceny poszczególnych podstaw odmowy uznania (stwierdzenia wykonalności), chociaż może dopuścić dowód z urzędu (art. 232 zdanie drugi k.p.c.). Działają także reguły rozkładu ciężaru dowodu, znane postępowaniu cywilnemu w ogólności. Kluczowe znaczenie ma zatem ustalenie, na kim spoczywa ciężar przytoczenia i ciężar dowodu w zakresie wykazania podstaw odmowy uznania (stwierdzenia wykonalności).

Podniesione zagadnienie należy do wysoce kontrowersyjnych w doktrynie. Pod rządami rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 przeważa w piśmiennictwie generalny pogląd, że ciężar dowodu i ciężar przytoczenia spoczywają, z zastrzeżeniem powinności przedstawienia przez wnioskodawcę dokumentów wskazanych w art. 53 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, na przeciwniku wniosku o udzielenie exequatur. Występuje jednak również stanowisko kwestionujące przyjęcie generalnego rozwiązania co do ciężaru przytoczenia oraz ciężaru dowodu i wskazujące na konieczność dyferencjacji w tym zakresie podstaw uznania (udzielania exequatur). Ponadto niektórzy autorzy, dzieląc stanowisko, że co do zasady ciężar dowodu obciąża dłużnika jako przeciwnika wniosku o stwierdzenie wykonalności, czynią wyjątek dotyczący przesłanki określonej w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 i przyjmują, że ciężar przytoczenia i ciężar dowodu co do sposobu doręczenia (jego prawidłowości) i dokonania go w czasie umożliwiającym przygotowanie obrony spoczywa na wnioskodawcy.

Sąd Najwyższy w przytoczonym postanowieniu podzielił stanowisko, że o ile co do zasady ciężar przytoczenia i ciężar dowodu w zakresie wykazania podstaw odmowy uznania (stwierdzenia wykonalności) spoczywa na dłużniku jako przeciwniku wniosku, to jednak w zakresie podstawy przewidzianej w 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, w razie podniesienia przez dłużnika zarzutu, że dokument wszczynający postępowanie (dokument równorzędny) nie został doręczony mu w czasie i w sposób, który umożliwiał przygotowanie obrony, wnioskodawca powinien przytoczyć okoliczności faktyczne i przedstawić dowody w celu wykazania, że doręczenie dokumentu wszczynającego postępowanie (dokumentu równorzędnego) zostało dokonane w czasie i w sposób umożliwiający dłużnikowi przygotowanie obrony. Generalne obciążenie dłużnika ciężarem przytoczenia i ciężarem dowodu odpowiada założeniu, że zawarte w rozporządzeniu Rady (WE) nr 44/01 unormowania mają ułatwić uznanie lub stwierdzenie wykonalności. Jednakże przewidziana w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 podstawa odmowy uznania lub udzielania exequatur została, odmiennie niż pozostałe podstawy, sformułowana, w zakresie dotyczącym braku wdania się przez pozwanego w spór i braku doręczenia dokumentu wszczynającego postępowanie (dokumentu równorzędnego), w sposób negatywny, co pozwala przyjąć, że

w razie potrzeby badania tej podstawy na wnioskodawcy spoczywa powinność wykazania okoliczności wyłączających – w tym zakresie – zastosowanie tej podstawy i powołania stosownych dowodów. Nie bez znaczenia jest też podnoszony w piśmiennictwie argument, że wnioskodawca, który powinien wykazać doręczenie dokumentu wszczynającego postępowanie (dokumentu równorzędnego), jeżeli pozwany nie wdał się w spór, dysponując urzędowym zaświadczeniem doręczenia, na w tym zakresie „monopol dowodowy”.

Przyjęte przez Sąd Najwyższy stanowisko, że w zakresie przewidzianej w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 podstawy odmowy uznania lub stwierdzenia wykonalności, na wnioskodawcy spoczywa ciężar przytoczenia okoliczności dotyczących sposobu i czasu doręczenia pozwanemu dokumentu wszczynającego postępowanie (dokumentu równorzędnego) oraz ciężar wskazania stosownych dowodów przesądziło o uznaniu, że podniesiony przez skarżącego w sprawie o stwierdzenie wykonalności wyroku zarzut naruszenia art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 jest uzasadniony. Przedstawione przez wnioskodawcę odpis wyroku i zaświadczenie, o którym mowa w art. 53 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01, nie pozwalają dokonać istotnych ustaleń faktycznych z punktu widzenia wymagań określonych w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Sąd Apelacyjny nie miał zatem dostatecznych podstaw do uznania, że w sprawie o stwierdzenie wykonalności wyroku zaocznego nie zachodzi przewidziana w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 podstawa odmowy stwierdzenia wykonalności wyroku. W konsekwencji nie można – z powodów przedstawionych wyżej – odeprzeć podniesionego przez skarżącego w niniejszej skardze kasacyjnej zarzutu, że zaskarżone postanowienie zostało wydane z naruszeniem art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01.

Nieuzasadniony jest natomiast zarzut naruszenia art. 34 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. Skarżący nie skonkretyzował tego zarzutu, ponieważ nie wskazał w skardze kasacyjnej, na czym – jego zdaniem – polega oczywista sprzeczność stwierdzenia wykonalności postanowienia z porządkiem publicznym. Wspomnianej sprzeczności nie można dopatrywać się w tym, że w ocenie skarżącego pozwanemu nie doręczono dokumentu wszczynającego postępowanie przed Sądem w Wuppertalu w czasie i w sposób umożliwiający mu przygotowanie obrony, gdyż te okoliczności są badane w ramach podstawy

przewidzianej w art. 34 pkt 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01. W doktrynie przyjmuje się zaś zgodnie, że podstawy odmowy uznania lub stwierdzenia wykonania przewidziane w art. 34 i 35 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 mają charakter rozłączny. Zatem klauzula porządku publicznego nie ma zastosowania, jeżeli określone okoliczności są badane w ramach szczególnej podstawy uznania lub stwierdzenia wykonalności orzeczenia.

Również zarzut naruszenia art. 108 i art. 108¹ k.p.c. w związku z art. 19 i art. 20 k.p.c. jest nieuzasadniony. Zdaniem skarżącego naruszenie tych przepisów polega na uznaniu, że postanowienie w przedmiocie kosztów procesu nie stanowi części orzeczenia kończącego sprawę w instancji, a w konsekwencji na złożeniu wniosku o stwierdzenie wykonalności osobno w zakresie zasądzenia należności głównej oraz kosztów procesu, co w rezultacie doprowadziło do błędnego oznaczenia wartości przedmiotu sporu. Omawiany zarzut został oparty na przepisach prawa polskiego. Tymczasem postanowienie o ustaleniu kosztów procesu zostało oparte na przepisach prawa niemieckiego, które jako regułę przewidują, że sąd w orzeczeniu merytorycznym rozstrzyga o kosztach jedynie co do zasady, tj. kto je ponosi, a ustalenie ich wysokości następuje w postanowieniu o ustaleniu kosztów procesu. Warto też dodać, że także według prawa polskiego postanowienie o kosztach procesu, wydane razem z wyrokiem, jest odrębnym orzeczeniem, które nie zawsze dzieli los wyroku (art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.), a nawet może zostać wydane odrębnie (art. 108 § 1 zdanie drugie i art. 108¹ k.p.c. Ponadto art. 48 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/01 przewiduje możliwość tzw. częściowego stwierdzenia wykonalności. To oznacza, że jeśli nawet postanowienie o kosztach procesu stanowiłoby część orzeczenia co do istoty sprawy, byłby dopuszczalny wniosek o stwierdzenie wykonalności tylko co do rozstrzygnięcia o kosztach.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).